

ВАРИАНТЛАРИ

Каримов Бахтиёр Рахманович,

*Фалсафа фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси
Фанлар академияси Шарқшунослик институти етакчи илмий ходими,
karimov.bahtiyor@yahoo.com*

Замонавий халқаро муносабатлар тизимининг долзарб муаммоси Исроил-Фаластин муносабатлари муаммосининг мумкин бўлган ечимларини излашдир. Ушбу зиддиятли муносабатлар халқаро муносабатларнинг бутун замонавий тизимига катта таъсир кўрсатмоқда.

Биз ушбу муносабатларнинг асосий субъектларининг позицияларини таҳлил қилиш асосида ушбу муаммонинг турли хил ечимлари тизимини топишга ҳаракат қиламиз.

1) Фаластин миллати дунёнинг бошқа барча миллатлари билан тенгхуқуқли миллат бўлишни хоҳлайди. Шунинг учун, бошқа барча миллатлар ўз миллий ерларини бошқа миллатга, шу жумладан яҳудий миллатига беришни истамасалар, фаластин миллати ҳам ўзининг этник миллий ерини бошқа миллатга, хусусан, яҳудий миллатига беришни хоҳламайди. Фаластин миллати ўз ерларини бошқа миллатга, жумладан яҳудий миллатига, бермаслик ҳуқуқига эга. Фаластин миллати бутун Фаластин худудида ўзининг суверен мустақил Фаластин давлатини яратишга интилмоқда. Шунинг учун у Фаластин ерларини тортиб олмоқчи бўлаётган ва фаластин миллатини қарам қилиш, қувиб чиқариш, ёки йўқ қилиш билан шуғилланаётган сионистик босқинчилардан ўз юртини озод қилиш учун курашмоқда.

2) Исроил сионистлари бутун Фаластин худудини эгаллаб олишни ва фаластин миллатини турли мамлакатларга мажбурий эмиграцияга қувиб чиқаришни, улар эмиграцияга борган мамлакатларда ассимиляция

бўлишларини, фаластин миллатининг ягона бир миллат сифатида мавжуд бўлмай, йўқ бўлиб кетишини режалаштирмоқда. Сионистлар шу усул билан фаластин миллати ўз ерининг унга қайтарилишини даъво қилмайдиган даражада йўқ бўлишига эришмоқчи. Шундай қилиб, сионистларнинг режаларига кўра, яхудий миллати “ерсиз миллат” ҳолатидан ерни фаластин миллатидан тортиб олиб, ерга эга миллатга айланади, аммо ерсиз янги миллат – фаластин миллати вақтинча пайдо бўлади, лекин у бошқа миллатлар таркибида ассимиляция бўлиб, йўқ бўлиб кетади. Воқеалар ривожининг ушбу версиясида сионистик шиор: “Ерсиз миллатга, миллатсиз ер!” (Теодор Герцл) амалга оширилган бўлар эди.

3) Яхудий миллатини қадимги замонда еридан қувиб чиқаришни амалга оширган Рим империясида римликлар ва юнонлар етакчи рол ўйнаган ва Европанинг кўп миллатлари уларнинг авлодларидир. Яхудий миллатининг катта қисмини йўқ қилишни амалга оширганлар Европа фашистлари ва антисемитларидир. Европа халқлари ва уларнинг аجدодлари яхудий миллатига нисбатан ушбу қувгин ва қиргинларнинг асосий қисмини амалга оширган бўлсаларда улар яхудий миллати учун миллий ҳудудининг бир қисмини ажратишни истамаяпти.

4) Россия СССР шаклида Яхудий автоном вилоятини яратди ва шу билан яхудий миллати учун ўзи босиб олган Сибирнинг бир қисмини ажратиб берди, яъни Россия империяси томонидан босиб олинган халқларнинг этник ҳудудларининг бир қисмини, Сибир тубжой халқлари ҳудудларининг бир қисмини ажратиб берди. Лекин яхудий миллатининг ўзи у ерга кўчиб ўтишни хоҳламади. Россия бу ишни ана шу туб халқларнинг розилигини аниқламасдан амалга оширди, яъни шу маънода Россия бу рус миллатиники бўлмаган ҳудудни яхудий миллатига қонуний равишда ажратмаган. Рус миллати ҳам бошқа Европа халқлари каби рус этник ҳудудини яхудий миллатига ажратиб беришни истамаган ва ҳозир ҳам беришни хоҳламайди.

5) Можаро иштирокчиларининг ҳар бири, Исроил ҳам, Фаластин ҳам, Фаластин ҳудудига ўзининг этник ва давлат ҳудуди сифатида тўлиқ эгалик

қилишни, у ерда ўз миллий давлатини қуришни истайди ва давлат тили сифатида ўз миллий тили ишлатилишини хоҳлайди. Можаронинг моҳияти шундан иборат.

6) Тарихий Фаластин ҳудудини тахминан тенг икки қисмга бўлиш йўли билан, ушбу ҳудудларда икки суверен давлат, мустақил Исроил ва мустақил Фаластин давлатларининг тузилиши ва параллел равишда мавжуд бўлиши вариантини икки томон ҳам рад этмоқда. Бу вариантни ҳар икки томоннинг радикал қанотлари қатъиян рад этмоқда, гарчи улар БМТ ва дунёнинг аксарият давлатлари ҳозирда ушбу икки давлат вариантини мақсадга мувофиқ деб ҳисоблаётганлигини ва ушбу вариантни амалга оширишни талаб қилаётганлигини билишса ҳам. Афсуски, Инсоният ушбу икки томон ҳам рад этаётган вариантни талаб қилиб туриб, Исроил-Фаластин можароси муаммосини ҳал қилишнинг бошқа, муқобил вариантларини ҳали БМТ орқали фаол кўриб чиқмаяпти, гарчи бу можаро инсоният учун ҳалокатли оқибатларга олиб келадиган жаҳон ядро урушига айланиши мумкин.

7) Бир қатор муаллифлар 1948 йилда БМТ томонидан Исроил ва Фаластин араб давлати учун ажратилган ҳудудни ҳудудий жиҳатдан ўз ичига олган ягона кўп миллатли ва кўп динли Фаластин демократик давлатини яратиш вариантини таклиф қилмоқдалар. Аҳоли таркиби жиҳатидан бу давлат замонавий Исроил ва Ғазо секторининг бутун аҳолисини, шунингдек, 1948 йилдан бери ўз ҳудудларидан қувилган барча фаластинликлар ва уларнинг авлодларини ўз ичига олади, уларга ушбу бирлашган Фаластин давлатига қайтиш имконияти берилади. Бу вариант Исроил давлати раҳбарияти, шунингдек, кўпчилик фаластинликлар томонидан рад этилмоқда, чунки яҳудийлар ва фаластинликлар ўртасидаги мавжуд ўзаро душманлик муносабатлари туфайли бу имконсиз деб ҳисобланади. Ушбу лойиҳани амалга ошириш, шунингдек, ушбу бирлашган давлатда иккита давлат тили – араб ва иброний тиллари мавжуд бўлиши билан мураккаблашади, чунки бу икки тилни бирлашган Фаластин давлатининг барча аҳолиси билиши керак бўлади. Шунинг учун бу давлат на фаластинликлар, на яҳудийлар учун миллий давлат

бўлади, ваҳоланки бу икки миллатнинг ҳар бири ўз миллий давлати бўлишини хоҳлайди. Бу вариантни ҳозир иккала томон ҳам рад этмоқда ва шунинг учун уни ҳозирги даврда амалга ошириш имконсиздир.

8) Бундай вазиятда Исроил-Фаластин муносабатлари муаммосини ҳал қилишнинг яна бир вариантини кўриб чиқиш мумкин: агар дунёнинг муайян давлати ва муайян миллати БМТ воситасида фаолият юритувчи Инсониятга ўз давлати ҳудудининг бир қисмини, этник миллий ҳудудининг бир қисмини Инсоният томонидан БМТ орқали яхудий миллати учун миллий давлат яратиш мақсадида берса (ёки сотса). Бу масала ушбу давлат ва ушбу миллат фуқароларининг референдуми, шунингдек, яхудий миллатининг референдуми орқали ҳал қилиниши керак. Шунга ўхшаш қарорлар дунёнинг бир қанча давлатлари ва миллатлари томонидан параллел равишда қабул қилиниши ҳам мумкин ва улар биргаликда ҳаракат қилишлари мумкин. Шу билан бирга, Инсоният БМТ Бош Ассамблеясида ушбу масалани кўриб чиқиши ва ушбу лойиҳани амалга ошириш бўйича қарор қабул қилиниши мумкин. Ушбу лойиҳани амалга ошириш зарурати тўғрисида қарор қабул қилинса, БМТ уни амалга оширишни мувофиқлаштириши мумкин.

9) Агар 6, 7 ва 8-бандларда кўрсатилган вариантлар бўйича муаммони ҳал қилишнинг иложи бўлмаса, унда бу вазиятда ушбу муаммони ҳал қилишнинг яна бир варианты – бу БМТ томонидан мувофиқлаштирилган Инсониятнинг сиёсий, молиявий ва саноат саъй-ҳаракатлари асосида Инсониятга тегишли халқаро сувларда, Жаҳон океанида Инсоният томонидан сунъий орол яратилиши ва ушбу оролда яхудий миллатининг миллий давлати яратилиши вариантидир. Яхудий миллати референдум орқали, ҳамда БМТ ва дунёнинг бошқа давлатлари билан келишилган ҳолда, ушбу оролнинг жойлашуви ва унинг конструкциясини танлаши мумкин бўлади. Агар муайян давлат ўзининг ҳудудий сувлари, қўшни зонаси, эксклюзив иқтисодий зонаси ва шелфининг бир қисмини ушбу мақсадлар учун БМТга беришга (сотишга) рози бўлса, унда орол эмас, балки ярим орол яратиш мумкин бўлади. Орол (ярим орол) ҳудуди ва аҳолисининг зичлиги тахминан Сингапур ҳудуди ва

аҳолиси зичлигига тенг бўлиши мумкин.

10) Инсоният, шунингдек, жуда коп фожиаларни бошидан кечирган Фаластин миллатига Фаластин ҳудудида ўз миллий давлатини қуришда ёрдам бериши керак.

11) Фаластиндаги барча динларнинг муқаддас жойларига ташриф буюриш, уларни зиёрат қилиш учун имкониятлар БМТ томонидан махсус режим орқали таъминланиши керак бўлади.

Инсоният БМТнинг фаол ҳаракатлари орқали Исроил-Фаластин муносабатлари муаммоларини ечишнинг барча вариантларни амалга ошириш имкониятларини аниқлаши ва можаронинг ҳалокатли оқибатларининг олдини оладиган оқилона ечим топиши керак.